

זוהר חלק ב' פרשת שמות - דף ח' עמוד א'

התגלות מלך המשיח - בזמן שיתעורר מלך המשיח כמה אותות ומופתים אחרים יתעורר בעולם

פתח רבי שמעון ואמר, כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ וגו' שלח תשלח את האם וגו', מקרא זה הרי ביארנו אותו, והוא אחד מן המקראות שיש בהם מצות התורה הנסתרות, ואנו יש לנו בו סודות התורה הנסתרים, נתיבות ודרכים ידועים להחברים באותן שלשים ושתיים נתיבות התורה, אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, אלעזר בזמן שיתעורר מלך המשיח כמה אותות ומופתים אחרים יתעורר בעולם, בוא וראה בגן עדן שלמטה יש מקום אחד נסתר ונעלם שאינו ידוע, והוא מצויר בכמה גונים, ובו גנוזים אלף היכלות הנכספים, ואין מי שיכנס בהם מלבד המשיח, שהוא עומד תמיד בגן העדן, וכל הגן מסובב בהרבה מרכבות של צדיקים, והמשיח עומד עליהם ועל הרבה חילות ומחנות של נשמות הצדיקים הנמצאים שם, ובראשי חדשים ובמועדים ובשבתות נכנס המשיח במקום ההוא להשתעשע בכל אותן היכלות.

מלך המשיח נכנס למקום ההוא נושא עיניו ורואה האבות שנכנסים בחרבן בית אלקים, עד שרואה לרחל שדמעתה על לחיה, והקדוש ברוך הוא מנחם לה ואינה רוצה לקבל תנחומין

לפנים מכל אותן היכלות יש מקום אחר נסתר ונעלם שאינו ידוע כלל, ונקרא עדן, ואין מי שיוכל לדעת אותו, והמשיח מתגלה מבחוץ מסביב למקום ההוא, עד שנתגלה לו מקום אחר שנקרא ק"ן צפור, והוא המקום שמכריז עליו צפור ההיא שנתעוררת בגן העדן בכל יום^[א] ובמקום ההוא מצויות תמונות של כל שאר עמים שנאספו על ישראל להרע להם, המשיח נכנס למקום ההוא נושא עיניו ורואה האבות שנכנסים בחרבן בית אלהים, עד שרואה לרחל שדמעתה על לחיה, והקדוש ברוך הוא מנחם לה ואינה רוצה לקבל תנחומין, כמו שכתוב (ירמ' ל"א) מאנה להנחם על בניה, אז המשיח מרים קולו ובוכה, כל הגן עדן מזדעזע, וכל אותן הצדיקים אשר שם גועים ובוכים עמו, גועים ובוכים פעם שנית ומזדעזעו רקיע ההוא שעל גבי הגן, עם אלף וחמש מאה רבבות מחנות עליונים, עד שמגיע הקול לתוך כסא העליון, אז מרמזו הקדוש ברוך הוא לצפור ההיא ונכנסת לאותו הקן שלה, ויושבת אצל המשיח וקורא מה שקורא ונתעורר מה שנתעורר, עד שמתוך כסא הקדוש

זיו הזוהר

יא. זו השכינה הקדושה אימא תתאה, ויש מפורשים דהיינו אימא עלאה.

נקראים שלשה פעמים ק"ן צפ"ר ההוא והמשיח, ועולים כולם למעלה, ונשבע להם הקדוש ברוך הוא להעביר מלכות הרשעה מן העולם על ידי המשיח ולנקום נקמות ישראל, ומראה לו כל אותן הטובות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות עמו, וחוזר ק"ן צפ"ר ההוא עם המשיח למקומו, וחוזר המשיח ומסתתר תוך המקום ההוא כמקדם, ובזמן שיתעורר הקדוש ברוך הוא לתקן העולם ותאורנה האותיות של שמו בשלמות, יו"ד בה"א וא"ו בה"א להיות הכל בשלמות אחת, אז יתעורר כוכב נורא אחד באמצע הרקיע במראה ארגמן, ויהיה לזה ננוצץ ביום לעיני כל העולם, ותקים שלהבת אש אחת מצד הצפון תוך הרקיע, ויעמדו זה כנגד זה ארבעים יום, ויהיו נבהלים כל בני העולם.

ביום ההוא יתעורר בעיר רומי הגדולה שלהבת אש אחת בהשמע קול ההוא שיתעורר בכל העולם, וישרף כמה מגדלים וכמה היכלות, והרבה מגדלים נסיכים ושרים יפלו ביום ההוא

לסוף מ' יום יתגרו מלחמה הכוכב והשלהבת לעיני כל, ותתפשט שלהבת ההיא ביקידת אש מצד הצפון תוך הרקיע, וירצה לבלוע את כוכב ההוא, וכמה שרים ומלכים ואומות ועמים יבהלו מזה, אז יתעלה כוכב ההוא לצד דרום וישלוט על אותה השלהבת, ושלהבת ההיא תבולע מעט מעט ברקיע מלפני כוכב ההוא עד שלא תתראה כלל, אז כוכב ההוא יעשה נתיבות ברקיע בשנים עשר גבולים, ויעמדו אותן המאורות ברקיע י"ב ימים אחרים, לאחר י"ב ימים האחרים יזדעזעו כל בני העולם ויחשך השמש בחצי היום, כמו שנחשך ביום שנחרב בית המקדש, עד שלא יתראו שמים וארץ, ויתעורר קול אחד ברעם וברקים, ותתחלחל הארץ מקול ההוא, וכמה חילות ומחנות ימיתו ממנו, וביום ההוא יתעורר בעיר רומי הגדולה שלהבת אש אחת בהשמע קול ההוא שיתעורר בכל העולם, וישרף כמה מגדלים וכמה היכלות, והרבה מגדלים יפלו, והרבה נסיכים ושרים יפלו ביום ההוא, וכולם יתאספו עליה לרעה, וכל בני העולם לא יכלו להנצל, מן היום ההוא עד שנים עשר חודש יתיעצו כל המלכים ויגזרו כמה גזרות וכמה שמדות על ישראל ויצלחו בזה, כמו שאמרו אשרי האיש שיהיה נמצא שם, ואשרי האיש שלא יהיה נמצא שם, וכל העולם ימצא בכלבול הדעת מאד.

לסוף שנים עשר חודש יקום שבט מישראל, זה מלך המשיח שיתעורר תוך הגן עדן ולסוף שנים עשר חודש יקום שבט מישראל, זה מלך המשיח שיתעורר תוך הגן עדן^[יב] וכל אותן הצדיקים יעטרוהו שם ויחגרו לו כלי זיין באותיות נרשמות מהשם הקדוש,

זיו הזוהר

עד קץ הימין ויזכה במעשיו לנפש רוח ונשמה קדושה, ואז ביום ההוא של הקץ תבא נשמה של נשמה שלו הנתונה בגן עדן ותנתן לאיש הצדיק ההוא ואז יזכה להיות גואל, והוא על דרך משה רבינו עליו השלום שהיה ילוד אשה והגדיל מעט מעט עד שהשליט בג' אותיות לבת מן הב"ל וש"ת ואז זכה להיות גואל, ובזה השלים חלקי נשמתו כי

יב. בספר אור החמה מהרב הגאון וצדיק ר' אברהם אזולאי זצ"ל מביא כאן בשם הרח"ו זצ"ל, וזה לשונו, תמיהה גדולה אם נאמר שאז יהיה שינוי כזה שהמשיח לא יהיה נולד מאיש ואשה אלא שביום ההוא יצא מן גן עדן, והנה מצינו שאמר הכתוב אני היום ילדתיך, ונלע"ד כי המשיח יהיה בודאי אדם צדיק נולד מאיש ואשה ויגדל בצדקתו

וקול יתפוצץ בענפי העצים שבגן, יקרא בכח ויאמר התעוררו קדושים עליונים, תקומו מלפני המשיח, הגיע התורה שתתחבר האשה עם בעלה^[יג] ובעלה מבקש לנקום לה נקמות העולם, ולהקימה ולנעור אותה מן העפר, אז יקומו כולם ויחגרו להמשיח כמקדם בכלי זיין, אברהם מימינו, יצחק משמאלו, יעקב מלפניו, משה רועה הנאמן על כל אותן הצדיקים ילך וירקד תוך הגן עדן, כאשר יתתקן המשיח על ידי הצדיקים בגן העדן, יכנוס במקום שהוא שנקרא לק"ן צפ"ר כמקדם, ורואה שם תמונה ההיא של חרבן בית המקדש וכל הצדיקים שנהרגו בו, אז יקח המשיח משם בגדים, והם עשרה מלבושי קנאה, ויסתתר שם ארבעים יום שלא יתגלה כלל.

הקדוש ברוך הוא יראה את מלך המשיח מלובש בבגדי נקמה ונאזר בכלי זיין, יקחהו וינשק לו על ראשו, אז יזדעזעו שלש מאה ותשעים רקיעים

לסוף ארבעים יום קול אחד יתעורר, ויקרא מתוך כסא העליון לק"ן צפ"ר ההוא עם מלך המשיח שהסתתר בו, ואז יעלו אליו למעלה, והקדוש ברוך הוא יראה את מלך המשיח מלובש בבגדי נקמה ונאזר בכלי זיין, יקחהו וינשק לו על ראשו, אז יזדעזעו שלש מאה ותשעים רקיעים, וירמו הקדוש ברוך הוא לרקיע אחד מאותן שהם גנוזים משה ימי בראשית, ויוציא מהיכל אחד שברקיע ההוא כתר מפותח וחקוק עם שמות קדושים, באותו הכתר התעטר הקדוש ברוך הוא כאשר עברו ישראל את הים, לקחת נקמה מכל מרכבות פרעה ופרשיו, ויעטר בו למלך המשיח, כאשר יתעטר ויתתקן בכל תקונים האלה יקחהו הקדוש ברוך הוא וינשק אותו כמקדם, מי יוכל לראות את המרכבות הקדושות ומחנות עליונים אשר יסובבוהו, ויתנו לו מתנות וסגולת גדולות ויתעטר מכולן, אז יכנס שם בהיכל אחד ויראה כל אותן מלאכים העליונים שנקראים אבלי ציון, הם הבוכים על חרבן בית המקדש ובוכים תמיד, והם יתנו לו אדרת אדומה אחת לעשות נקמות, אז יגנוז הקדוש ברוך הוא להמשיח בק"ן צפ"ר ההוא ויסתתר שם שלשים יום, לאחר שלשים יום ירד המשיח

זיו הזוהר

וכן מובא ענין זה בזוהר משפטים צ"ג א' על הפסוק ויבא משה בתוך הענן, ועוד מובא בזה על כל הנשמות שהן באות כעמוד ענן ביום וכעמוד אש לילה בהיותן נולדות בבטן אמותיהן ככתוב בהלו נרו עלי ראשי וגו', וכמו שמצינו במשה שעלה לרקיע בגוף ונפש ויהי שם מ' יום, כן זה המשיח אחר שיזכה לאותה נשמה ויכיר בעצמו שהוא המשיח, וזהו שאמר ומשיח יתגלי [כלומר יכיר בעצמו] אך לא יכירוהו עדיין שאר אנשים, ואחר כך יתגנז המשיח בגוף ונפש בההוא עמודא, עדי"ר ויבא משה בתוך הענן, שנה אחת, ואז יסלקו אותו לרקיע כמו שעלה משה לרקיע, ואחר כך יתגלה המשיח לגמרי ויכירוהו כל ישראל ויתקבצו אליו, ע"כ מהרח"ו זצ"ל. יג. היינו כנסת ישראל עם קודשא בריך הוא.

שם בהסנה השלימה לגמרי בסוד לב"ת אש מתוך הסנה כמבואר אצלנו, ובה יתקיים המקרא אני היום ילדתיך, דקאי על חלק נשמה לנשמה שתולד אז ותצא מן גן עדן ביום ההוא, וזה מוכרח ופשוט, וזהו שאומר ויתער בארעא דגליל, כאילו מתחלה היה ישן וכאשר תבא לו הנשמה של נשמה יתער ויתוסף לו כח נבואה ויתער משנתו, והבן זה. וכבר ידעת כי מ' יום הם קודם יצירת הולד ולכן ישתהי שם בההוא עמודא מ' יום דוגמת משה רבינו ע"ה, ואחרי מ' יום יזכה המשיח לאותה הנשמה ותתגלה [ותתגלגל] בו ואז יכיר בעצמו שהוא המשיח מה שלא היה ניכר קודם, אך שאר אנשים לא יכירוהו עוד, ואל תתמה אם נשמה זו תבא מכוסה בתוך עמוד הענן כנזכר כאן, כי כן אירע לרבי אלעזר באותו יום שיזכה אל נשמתו כנזכר במדרש הנעלם.

בק"ן צפ"ר הוא מעוטר בכל אותן התקונים מלמעלה ומלמטה, הרבה מחנות קדושים סביביו, וירעה כל העולם מאור אחד תולה מן הרקיע לארץ, ויעמד כך ז' ימים, וכל בני העולם יתפלאו ויבהלו ולא יבינו כלל, מלבד אותן החכמים המבינים בסודות האלה, אשרי חלקם, וכל אותן שבעת הימים יתיצב בארץ בק"ן צפ"ר ההוא, באיזה מקום, בדרך, זו קבורת רחל שהיא עומדת בפרשת דרכים, ויבשר לה וינחם לה, ואז תקבל תנחומות ותקום ותנשק לו, אחר כך יסתלק אותו המאור מן המקום ההוא ויניח ביריחו עיר התמרים, בכל עץ, זו יריחו, או על הארץ, זו ירושלים, ויהיה גנוז באותו המאור על ק"ן צפ"ר י"ב חודש, לאחר י"ב חודש יתנשא מאור ההוא בין שמים וארץ ויניח בארץ הגליל, כי שם היתה תחלת גלותם של ישראל, ושם יתגלה המשיח מאותו המאור של ק"ן צפ"ר וישוב המאור למקומו.

ביום ההוא תזדעזע כל הארץ מקצה השמים עד קצה השמים, ואז יראה כל העולם שנתגלה מלך המשיח בארץ הגליל

ביום ההוא תזדעזע כל הארץ כמקדם מקצה השמים עד קצה השמים, ואז יראה כל העולם שנתגלה מלך המשיח בארץ הגליל, ויתקבצו אליו כל אותן העמלים בתורה, והם יהיו מועטים בעולם, ובזכות התינוקות של בית רבם יתחזק כחו להתגבר, וזהו הסוד של אפרוחים, ואם גם אלה לא יהיו נמצאים, הרי הילדים היושבים בחיק אמותם ויונקים, כמו שכתוב (ישע"י כ"ח) גמולי מחלב עתיקי משדים, וזהו או ביצים, שבזכות אלה שורה השכינה עם ישראל בגלות, שהרי חכמים מועטים הם שיהיו נמצאים בזמן ההוא, וזהו והאם רובצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים, ויתעכב עוד הקץ עד י"ב חודש אחרים, אחר כך יבוא בעלה ויקים לה לכנסת ישראל מן העפר, כמו שכתוב (עמוס ט') אקים את סכת דוד הנופלת, ביום ההוא מלך המשיח ישכן בארץ ויקבץ הגלות מקצה העולם עד קצהו, כמו שכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו', מיום ההוא והלאה כל האותות והמופתים והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים יעשה אותם לישראל כמו שכתוב (מיכה ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

אשרי לזה שיזכה להיות בדור שמלך המשיח יבוא, זכאי הוא בעולם הזה, וזכאי הוא בעולם הבא

אמר רבי שמעון, אלעזר בני כל אותן הענינים תמצא בסוד שלשים ושתיים נתיבות אשר בהשם הקדוש, ועד שהמופתים האלה לא יתעוררו בעולם, לא ישתלם הסוד של השם הקדוש ולא תתעורר האהבה, כמו שכתוב (שיר השירים ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, בצבאות, זה מלך [המשיח] שנקרא צבאות, או באילות השדה, אלו שאר חילות ומחנות שלמטה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה, זו ימינו של הקדוש ברוך הוא שנקראת אהב"ה, עד שתחפץ, זו השוכבת לעפר ויהיה רצון המלך בה, אשרי לזה שיזכה להיות בדור ההוא, זכאי הוא בעולם הזה וזכאי הוא בעולם הבא.

זוהר חלק ב' פרשת שמות - דף ט"ו עמוד ב'

ר' אבא ראה עץ אחד שמפריו נעשה עוף שפרח ממנו היה בוכה, ואמר שאם היו האנשים יודעים על מה מרמזים, היו מקרעים בגדיהם עד טבורם על שנשכחה החכמה מהם

לא תזרע כרמך כלאים וגו', אמר רבי יהודה מה זה שכתוב (קהלת ז) גם את זה לעומת זה עשה האלהים, אלא כדמיון הרקיע עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, והכל מרמז למה שלמעלה, שכאשר היה רואה ר' אבא עץ אחד שמפריו נעשה עוף שפרח ממנו היה בוכה, ואמר שאם היו האנשים יודעים על מה מרמזים, היו מקרעים בגדיהם עד טבורם על שנשכחה החכמה מהם, כל שכן בשאר מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, כמו שאמר ר' יוסי שאותן העצים שנראה מהם חכמה, כמו חרוב דקל פסתוקא וכדומה להם, כולם בשורש אחד נשרשים, כל העצים שעושים פירות, מלבד תפוחים, מסוד אחד נשתלשלו, אלא שנתיבות עושים הפרש ביניהם, כל עצים שאין עושים פירות והם גדולים, מלבד ערבי נחל שיש להם סוד מיוחד כדמיון שלמעלה, מן יניקה אחת יונקים, וכל אותן העצים שהם קטנים, מלבד האזוב מאם אחת נולדו, כל עשבי הארץ שנתמנו עליהם שרים תקיפים בשמים, כל עשב ועשב יש לו סוד בלבדו בדמיון שלמעלה, ולפיכך כתוב (ויקרא י"ט) שדך לא תזרע כלאים, וכתוב לא תזרע כרמך כלאים, כי כל אחד ואחד נכנס בלבדו ויוצא בלבדו, זה שכתוב (איוב ל"ח) הידעת חקותך שמים אם תשים משטרו בארץ, וכתוב (ישעי' מ') לכולם בשם יקרא וגו'.

זוהר חלק א' פרשת ויצא - דף קנ"ו עמוד א'

מי יכול למנות מעשי הקדוש ברוך הוא, שהרי כמה חילות ומחנות משונים זה מן זה שאין להם מספר, וכולם בזמן אחד כפטיש המפוצץ שמוציא נציצות לכל צד בזמן אחד

רבי יצחק פתח ואמר, מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך, מקרא זה נתבאר בכמה מקומות, אלא מי יכול למנות מעשי הקדוש ברוך הוא, שהרי כמה חילות ומחנות משונים זה מן זה שאין להם מספר, וכולם בזמן אחד כפטיש המפוצץ שמוציא נציצות לכל צד בזמן אחד, כך הקדוש ברוך הוא הוציא כמה מינים ומחנות משונים זה מן זה שאין להם מספר, וכולם בזמן אחד, בוא וראה בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, בדבר ה' זה דבור, וברוח פיו זה רוח, זה בלי זה אין הולך, ונכלל זה בזה ויוצא מהם כמה חילות לחילות ומחנות למחנות, והכל בזמן אחד.

אין לך דבר קטון בעולם הזה שאינו תולה בכח אחר עליון שנפקד עליו למעלה בוא וראה כאשר רצה הקדוש ברוך הוא לברוא העולם הוציא מאור אחד נסתר, מן המאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותן מאורות הנגלים, ומן המאור ההוא יצאו ונתפשטו ונעשו

שאר המאורות, והוא עולם העליון, עוד נתפשט מאור העליון ההוא ועשה אומנות המאור שאינו מאיר, ועשה עולם התחתון, ולפי שהוא מאור שאינו מאיר צריך להתקשר למעלה וצריך להתקשר למטה, ועל ידי הקשר שלמטה נתקשר להיות נואר בהקשר שלמעלה, וזה המאור שאינו מאיר הוציא כל החילות והמחנות של הרבה מינים, זה שכתוב מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית וגו', וכל מה אשר בארץ יש כמו כן למעלה, ואין לך דבר קטון בעולם הזה שאינו תולה בכח אחר עליון שנפקד עליו למעלה, לפיכך כשנתעורר דבר זה למטה נתעורר אותו הכח שנפקד עליו למעלה, שהכל נאחז זה בזה.

זוהר חלק ב' - דף ה' עמוד ב'

זכאים הם ישראל שהקדוש ברוך הוא בחר בהם מכל שאר העמים והקריבם אליו לא תחרש בשור ובחמור יחדו, רבי אבא פתח (ישעי' ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור, זכאים הם ישראל שהקדוש ברוך הוא בחר בהם מכל שאר העמים והקריבם אליו, שנאמר (דברים י"ד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וגו', ונאמר (שם ל"ב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ישראל מדובקים בו בהקדוש ברוך הוא, שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, ולכך זכאים הם לפניו לפי שהם זורעים על כל מים, מהו על כל מים, שזורעים לצדקה, ומי שזורע לצדקה כתוב בו (תהלים ק"ח) כי גדול מעל שמים חסדך, מכל שמים על כל מים הוא^[יז] ומי הוא מעל שמים, זה עולם הבא^[יח] וישראל זורעים זרע על כל מים.

בנים חיים ומזונות לא בזכות תולה הדבר, אלא במזל הקדוש תולה הדבר

בספרו של רב יבא הזקן כך נאמר, כתוב (דניאל ד') בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, כל הדינים של עולם הזה וכל הגזרות וכל הקושיות כולם בהיכל אחד קיימים, אשר שם ע"ב סנהדרין מעיינים בדיני העולם, והיכל ההוא נקרא היכל הזכות, לפי שכאשר דנים דין מהפכים תחלה בזכות האנשים, מה שאין כן במדרגות של צד הטומאה, כי שם הוא המקום שנקרא חובה, לפי שכל מעשי מקום ההוא של הנחש אשת זנונים אין הוא אלא להפוך בחוב האנשים ולהלשין עבד לרבונו, אלו שבהיכל הזכות נקראים מים מתוקים מים צלולים, ואלו שבהיכל חובה נקראים מים מרים, מי המרים המאורים, בהיכל זכות ההוא אין קיימים שלש אלה בנים חיים ומזונות, ולא במקום ההוא של חובה, לא במים מתוקים וצלולים, ולא במי המרים המאורים, ולכך ישראל זורעים על כל מים, זרע קדוש שמולידים על כל מים הוא^[יט] שהרי כל יכון זרע שלהם אלא למעלה, ועל זה דרשו חכמי המשנה בנים חיים ומזונות לא בזכות תולה הדבר, אלא במזל הקדוש תולה הדבר^[יז] ומקום הזה על כל מים הוא, משלחי רגל השור והחמור, שאין להם בצד הרע ההוא כלום, משלחים מהם כל חלקים הרעים, ומתדבקים בצד הטוב ההוא של כל קדושים העליונים, שור וחמור

זיו הזוהר

יד. שמים תפארת, על שמים חסד, מעל שמים בינה. **טו.** עולם הבינה נקרא בשם עולם הבא. יש מפרשים בכח עולם הבינה, ויש מפרשים בכח מדת החסד. **יז.** יש מפרשים שמזלא היינו

בינה, ונקראת על כל מים כיון שהיא ממעל לספירת חסד, ויש מפרשים שמזלא היינו יסוד, ונקרא על כל מים כיון שהוא על נצח והוד, ונתבאר הסוד בענין ערבי נחל והמבין יבין.